

FORTIDSMINNEFORENINGEN

The Society for the Preservation of Norwegian Ancient Monuments

Kommunal- og regionaldepartementet, KRD
Bolig- og bygningsavdelingen
Postboks 8112 Dep.
0032 Oslo

Oslo, den 12. november 2010
J.nr.: 268/10

Att: Per Nygaard

Vedrørende høring i anledning stortingsmelding om bygningspolitikken

Vi viser til høring i Drammen den 19. oktober og kommer som varslet tilbake med en utdyping av punktene vi tok opp ved den anledningen.

Alt det meste som skal utgjøre våre bygde omgivelser i overskuelig fremtid er allerede bygget. En bygningspolitikk for fremtiden må derfor forholde seg aktivt til konsekvensene av dette – eller som det sto i innbydelsen – bygde omgivelser står for store samfunnsverdier og er en viktig del av vår kulturarv. Vi oppfattet under møtet at dette aspektet var med i KRDs vurderinger, men vil gjerne utdype likevel:

1. **Det er fastslått at vi står overfor en ressurs.** Denne ressursen må vedlikeholdes og videreutvikles om vi ikke skal tape den. Det skjer der hvor verdiene befinner seg, i kommuner og fylker. Utvikling og bruk av bygningsmassen er arbeidsintensivt, sett i forhold til nybygg, og gir god sysselsettingseffekt og god spredning av samfunnets samlede ressurser. Dette faktum ble eksempelvis tatt i bruk da regjeringen satt i verk sine tiltakspakker i 2009, utløst av finanskrisen. Fortidsminneforeningen, som har lang hukommelse, erfarer jevnlig at kulturminnevern er argumenter for festtaler og kriser. Vårt forslag er at bygningsvern og bygningsutvikling settes inn i en mer helhetlig tenkning og med lengre tidshorisonter enn det krisetenkningen legger til rette for. Bygningsvern er sysselsetting, det er å ta hånd om ressurser vi allerede har skapt gjennom betydelig innsats på et av samfunnets store områder, og derfor for viktig til å håndteres som konjunkturpolitikk.
2. **Kunnskap og håndlag må til og eldre bygg forutsetter annen kunnskap og andre ferdigheter enn nybygg.** Vi vet at de som forvalter kunnskapene som skal til for å ta hånd om eldre bygg, og da mener vi ikke bare de riktig gamle, men hverdagsbyggene rundt oss, de blir færre. De som behersker dette kunnskapsmangfoldet er på full fart ut. Noen få tradisjonsbærere finnes og

noen få læres opp til superhåndverkere som kan arbeide på en stavkirke. Men det er de mange som burde ha god greie på bygningsdetaljer, bygningsfysikk,

de mange materialene og alminnelige løsninger som savnes. Etter det vi kan se, er det mange som kan tenke seg å lære fremfor å sitte stille på videregående skoler. Vi tar det som selvsagt at en utredning om bygningspolitikken må ha en fylldig gjennomgang av de mulighetene byggefagene byr på for et større mangfold av utdanningsveier.

3. **Energipolitikk er viktig**, et emne i tiden og staten har et eget organ, statsforetaket Enova, som arbeider på feltet med det mål å fremme miljøvennlig omlegging av energibruk og energiproduksjon i Norge. Sett fra vårt ståsted, fra et kulturminneperspektiv, innebærer Enovas forslag til løsninger risiko for at eldre bygninger byttes ut, bit for bit. Noen vinduer her, et panel der, noen ovner og en dør – i energisparingens tjeneste. Det blir fort en forflatning av bygningsmassen, visuelt, opplevelsesmessig og som levende dokumenter om tiden som var. Vår påstand er at taperne er de som bryr seg om eldre hus fra et bredere og mer sammensatt perspektiv. Vi forstår at Enova løser sitt samfunnsoppdrag: at vi skal bruke mindre energi. Det som etterlyses her er et større miljøregnskap, som setter eksisterende bygningsmasse inn i et regnestykke der vi får den fulle konsekvensen av utskiftinger, ekstra transporter, oppfylling av våre søppelplasser med bygningsavfall og annet som kommer til – eksempelvis byplanlegging som bestemmer vår daglige reisetid og persoinntransport. Først da kan vi føle oss rolige i spørsmålet om hvorvidt vi gjør det riktige i et fremtidsperspektiv. Vi oppfordrer til at tema miljøregnskap tas inn i den planlagte stortingsmeldingen.
4. **Plan- og bygningsloven** er den viktigste loven for kulturminnevernet. Fredete bygninger etter kulturminneloven utgjør mindre enn 5000 objekter og bare 0,8 promille av bygningsmassen.

Stortingets mål er at tapet av kulturminner skal reduseres til 0,5 % årlig. Vi er langt fra denne målsettingen. Her kommer inn den store mengden av verneverdige bygninger og miljøer, som er den akutte utfordringen og som vi antar vil være temaet i denne sammenhengen. Vi er spørrende til at man tar fatt på en stortingsmelding allerede før den nye plan- og bygningsloven er satt riktig ut i livet, fordi PBL er den viktigste redskaper i forvaltningen av bygningsmassen og dermed også den verneverdige bebyggelsen og den eldre i det hele tatt.

Mens KRD forvalter plan- og bygningsloven, sorterer kulturminneloven under Miljøverndepartementet. Denne oppdelingen kan føre til at kulturminneverdier overses og dermed tapes.

Fortsatt savnes eksempelvis forskriftene etter byggesaksdelens § 31-4 første ledd i PBL, som skal gi kommunene adgang til å pålegge dokumentasjon og utbedring av bevaringsverdig bebyggelse. Det er viktig at dette gjøres gjeldende for hele landet, også for landbruksbebyggelsen. Andre eksempler kan nevnes, så som at kommuner ofte dispenserer fra planbehandling og således svekker lokaldemokrati og saksbehandlingsregler. Dette går over i PBLs plandel, men pekes på her som vesentlig for bygningspolitikken. Det samme gjelder grøntområder, som i dag ikke har noen plass i lovverket, til

tross for den store betydningen vi vet de har for den allmenne trivselen og livsutfoldelsen – for den enkelte og livet igjennom.

Fortsatt har bare 70 % av kommunene tilgang på kulturminnefaglig kompetanse og bare 25 % har utarbeidet kulturminneplaner. Redskapene for å velge ut det vi vil ta hånd om og deretter faktisk ta hånd om det, mangler med andre ord og etterlyses.

Vi har flere kommentarer knyttet til PBL, som det ville ført alt for langt å ta fatt på i Drammen. Disse kommentarene gjengis derfor også samlet i det følgende:

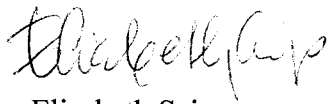
- a) Det er de lokale og regionale kulturminner som er underlagt plan- og bygningslovverket med forskrifter som utgjør det store volumet av kulturminner i Norge. Stortingets mål i Stortingsmelding 16 (2004-2005) "Leve med kulturminner" må innarbeides i styringsdokumentene for bygningspolitikken da den sammen med planpolitikken er avgjørende for å nå målsetningene innen 2020, jfr. Riksrevisjonens rapport. Stortingets hovedmål for 2020 er nevnt i det foregående.
- b) Eksisterende bevaringsverdig bebyggelse må registreres i kommunale kulturminneplaner. Riksrevisjonens rapport dok 3:9 2009 (s. 13, øverst 1. kolonne) avdekker at kun 70 % av norske kommuner har knyttet til seg kulturminnefaglig kompetanse og at det samtidig er mangel på kompetanse, kapasitet og ressurser i fylkeskommunene til å bistå kommunene på feltet. Kun en fjerdedel av kommunene har slike planer. Det må kreves at alle kommuner utarbeider en egen kulturminneplan.
- c) Ny forskrift etter byggesaksdelens § 31- 4 første ledd om kommunenes adgang til å gi pålegg om dokumentasjon og utbedring av bevaringsverdig bebyggelse, må få et innhold som gjør at den kan brukes i hele landet, inkludert utenfor byene og for landbruksbebyggelse. Landbrukets bygninger representerer store kulturminneverdier som ikke må unntas. Den må bli et generelt verktøy for kommunene uten at den blir innskrenket til kun å gjelde helt spesielle tilfeller og bygninger. Det vil ikke være i samsvar med Stortingets intensjoner. Forskriften kom i stedet for en generell hjemmel for bevaringsverdige bygg i lovteksten og skulle derfor tre i kraft samtidig med loven.
- d) I ny § 31- 4 tredje ledd er en spesialbestemmelse om at Kongen gjennom forskrift kan påby at *bestemte* bygninger, anlegg og uteområder skal oppgraderes slik at de kan brukes av alle. Det vil si at ikke alle typer bygninger er ment (se Ot. prp nr. 45 s. 350), men kategorier som skoler, servicekontorer osv. På s. 351 presiseres at bl.a. vernehensyn skal vurderes ved fastsetting av disse forskriftene og det er viktig at sistnevnte hensyn blir ivaretatt. Kulturminneloven vil gå foran i tilfeller med fredet bebyggelse. Universell utforming kan også ha betydning i kommunenes bruk av ny § 31-1 (ivaretakelse av

kulturell verdi ved arbeid på eksisterende byggverk) som tidligere sto i § 92, 3. ledd (se Ot. prp. s. 347).

- e) Det er viktig at byggeforskriftene medvirker til at bestemmelsen om visuelle kvaliteter i § 29-2 ("skjønnhetsparagrafen") blir fulgt.
- f) Kommunene dispenserer ofte fra planbehandling slik at saker kun går som byggesak. Dette går over i planpolitikken, men angår en viktig grenseoppgang mellom de to delene. Vesentlige lovhensyn som lokaldemokrati og medvirkning svekkes ved at kommunene tillates å dispensere fra grunnleggende saksbehandlingsregler og dermed lovens system. Høring, mulighet for innsigelse fra fagmyndigheter og politisk behandling bortfaller med et enkeltvedtak. Adgangen til å dispensere fra planbehandling må enten bortfalle eller begrenses til der hverken uavhengige fagmyndigheter (ikke politisk) eller berørte etter varslings har innsigelser mot at så gjøres. (Merk at denne hjemmelen er i plandelen.)
- g) I denne sammenheng passer det å nevne at lovverket ikke er konsistent ved at fylkeskommunene er prisgitt om en sak kommer som byggesak eller plansak. I plansakene har de mulighet til å bruke innsigelse etter PBL der vesentlig regionale kulturminneverdier er truet, men i byggesakene har de kun mulighet til å bruke kulturminneloven der nasjonale kulturminner er truet. (Kulturminneloven praktiseres slik at nasjonale verdier kan fredes, selv om vi mener det ikke er et vilkår etter loven).
- h) Det må presiseres i lovverket (§ 21-9) at gitte rammetillatelser ikke kan være "immune" mot "forbud mot tiltak" og nye reguleringsplaner. Dette er særlig problem i store kommuner der all byggesaksbehandling foregår på administrativt nivå og det er eldre og mangelfulle reguleringsplaner som ikke har vurdert kulturminneverdier (noe det nesten alltid vil være).
- i) Alminnelige driftsbygninger i landbruket er unntatt ansvarsrett i ny byggesaksdel § 20-2. Hva som er alminnelig driftsbygning skal fastsettes i forskrift. Dette kan være store tiltak som ikke vil være underlagt ansvarlig søknadsprosess, utførelse og kontroll. Mindre tiltak er derimot i Ot. prp. 45 s. 314 unntatt med begrunnelse i at de "som hovedregel er ukompliserte og av mindre betydning". Denne begrunnelse fravikes altså av KRD for landbruksbygninger uten noen begrunnelse i forarbeidene. Disse tiltakene kan ha større betydning for kulturminneverdier enn øvrige tiltak som omfattes av ansvarsretten. Hvordan skal kommunene utøve den nødvendige kontroll?
- j) Trær og grøntstruktur kan være vesentlige bestanddeler av et verneverdig anlegg eller miljø. De er også generelt verdifulle for bomiljøet for svært mange mennesker. Allikevel mangler det fullstendig søknadsprosedyrer for store inngrep i motsetning til andre søknadspliktige tiltak. Det må gjennom lov eller forskrift etableres en

saksbehandlingsrutine som sikrer at slike miljøelementer kan vurderes
bevart før fjerning er gjennomført.

Med vennlig hilsen
FORTIDSMINNEFORENINGEN

Elisabeth Seip
generalsekretær